

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора

Гусарєва Станіслава Дмитровича

на дисертаційне дослідження Чередника Романа Вікторовича за темою:
«Юридичні технології підтвердження чинності документів у приватній та
публічній сферах», подане на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і
права; історія політичних і правових учень

Актуальність обраної для дослідження теми, з огляду на стан правової діяльності в умовах національної правової системи України не викликає сумніву. Вимоги чинності, правності, законності або правовідповідності, що ставляться до правових актів письмової форми зумовлюють можливість реалізації численних видів прав, свобод та інтересів учасників правовідносин. Такі правові акти набувають статусу документів, якщо торкаються реалізації прав та обов'язків, а отже суб'єкти їх видання мають відповідні обов'язки щодо формування, реєстрації, обліку документів, доведення їх до виконавців, оприлюднення тощо, в результаті чого документи набувають чинності або отримують підтвердження такої чинності.

Питання чинності у правових відносинах не лежать на поверхні, вони стосуються правових процедур, технологій та ними передбачені. До питання підтвердження або з'ясування чинності документів суб'єкти права ставляться, як правило, легковажно, як до другорядних питань, що самі собою вирішуються. Проте у сферах торгівлі, надання послуг, освіти, правоохоронної діяльності щоденно формується і підтверджується величезна кількість правових актів, від належної якості яких, законності та правності

залежить реалізація основоположних прав та свобод. Окремо слід вказати й на міжнародні відносини, де України набула останнім часом розширеної суб'єктності, виконуючи ряд обов'язкових кроків на шляху до членства у Європейському Союзі. Євроінтеграційні процеси зумовили потік документообміну міжнародного рівня з необхідністю підтвердження справжності документів громадян України, які знаходяться за межами країни. Активності у цьому напрямі додала й ситуація, пов'язана із введенням воєнного стану, посиленням міграційних потоків із України.

Окрім іншого, з огляду на європейські стандарти правотворчості, слід погодитися з дисертантом, що юридичні технології підтвердження чинності документів є також критично важливими для розвитку сучасного цифрового суспільства. Їх дотримання суб'єктами підтвердження чинності документів здатне забезпечити правовідповідність, захищеність прав і ефективність у взаємодії між приватними особами та державними установами, сприяючи сталому розвитку публічної та приватної сфер.

Як бачимо, кількість проблемних питань, що потребують наукового осмислення в контексті правотворчості, юридичної техніки та технологій поступово зростає, тому можна констатувати, що автор дисертації Чередник Роман Вікторович оптимально визначився з актуальними проблемами юридичної діяльності, правильно окреслив предметну сферу наукового пошуку та коло пізнавальних завдань.

Об'єктом дослідження є юридична діяльність.

Предметом дослідження є юридичні технології підтвердження чинності документів у приватній та публічній сферах.

Метою дисертаційної роботи є комплексний теоретико-правовий аналіз юридичних технологій здійснення такого виду легалізації як підтвердження чинності документів, їх ролі в сучасній українській юриспруденції та країн зарубіжжя.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі **завдання**:

- визначити методологічні засади дослідження підтвердження чинності документів;

- розкрити правову природу легалізації в аспекті процедурно-процесуального механізму права;
- охарактеризувати юридичні технології та встановити їх зв'язок із легалізаційною діяльністю;
- проаналізувати публічну сферу підтвердження чинності документів на внутрішньодержавному і зовнішньодержавному рівнях;
- визначити роль міжнародних договорів про правову допомогу, що усувають вимоги легалізації;
- охарактеризувати приватну сферу підтвердження чинності документів, зокрема, на корпоративному рівні та в діяльності приватного нотаріуса;
- проаналізувати юридичні технології підтвердження чинності документів;
- здійснити порівняльно-правовий аналіз процедур підтвердження чинності документів за законодавством країн романо-германської правової сім'ї;
- виявити особливості підтвердження чинності документів у країнах сім'ї загального права;
- виокремити напрями вдосконалення процедур підтвердження чинності документів в Україні на основі міжнародного досвіду.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Задля виконання поставлених завдань автором дослідження було використано відповідний методологічний інструментарій, що уможливило досягнути предмет дослідження в повному обсязі та творчо підійти до висвітлення актуальних проблем. Відтак концептуальний рівень методології дослідження юридичних технологій підтвердження чинності документів представлено принципами міждисциплінарності, плюралізму, інтерсуб'єктивності та додатковості, які задають загальний напрям та складають основу цього дисертаційного дослідження, а також такими методологічними підходами як

антропологічним, герменевтичним, аксіологічним, діяльнісним, діалектичним і системним.

Антропологічний підхід дозволив проаналізувати легалізацію як правову процедуру, орієнтовану на задоволення інтересів людей (підрозділ 1.2). Герменевтичний підхід відіграв ключову роль при інтерпретації нормативних і доктринальних приписів, які регулюють цю сферу діяльності, а також допоміг в аргументації положень, що стосуються наукової новизни дослідження (розділи 2, 3).

Аксіологічний підхід застосовано для здійснення перевірки, чи відповідають правові акти (як нормативні, так і індивідуальні) заявленим сучасним ціннісним орієнтирам у праві (розділ 3).

Діяльнісний підхід допоміг зосередитися на тому, як право функціонує в реальних суспільних відносинах, адже юридичні технології підтвердження чинності документів мають бути ефективно реалізовані (підрозділи 1.3, 2.3).

Діалектичний підхід дав можливість виявити закономірності формування юридичних технологій у праві, а також розглянути підтвердження чинності документів як результат розвитку легалізаційної діяльності (підрозділи 1.2 та 1.3). Складовим компонентом зазначеного підходу стали методи формальної логіки, які забезпечили об'єктивність аналізу та встановлення взаємозв'язків між правовими явищами. Завдяки логіці можна чітко визначити критерії чинності документів, мінімізуючи правову невизначеність і можливі суперечності при правозастосуванні (підрозділ 2.3).

Системний підхід уможливив розглянути предмет дослідження не як окремий елемент, а як єдину систему, комплекс взаємопов'язаних між собою частин, що взаємодіють між собою і навколишнім середовищем. Системний підхід також використовувався при розробленні понятійних проблем, пов'язаних із підтвердженням чинності документів (підрозділ 1.3, розділ 2).

Як результат пізнавального процесу, **сформульовано елементи новизни**, що виносяться на захист та можуть бути оцінені як певний внесок

до скарбниці загальнотеоретичної юриспруденції. Зокрема, слід звернути увагу на такі основні здобутки:

- здійснено класифікацію юридичних технологій підтвердження чинності документів, згідно з якою виокремлено: 1) загальні юридичні технології; 2) спеціальні юридичні технології;
- сформульовано поняття «юридичні технології спростування актів підтвердження чинності документу», під якими слід розуміти здійснювану спеціальним суб'єктом процедуру анулювання раніше виданих легалізаційних актів підтвердження у зв'язку з виявленням правових помилок або невиконанням законодавчих вимог з боку первинного суб'єкта легалізації, що призводить до втрати або обмеження раніше наданих прав;
- запропоновано внести зміни до чинного законодавства України та викласти п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у такій редакції: «посвідчувати вірність паперових або електронних копій паперових документів або виписок з них і паперових копій електронних документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів»;
- обґрунтовано напрями розвитку процедур підтвердження чинності документів, а саме: децентралізація системи управління у сфері підтвердження чинності документів, впровадження електронних систем, що дозволяє здійснювати підтвердження чинності документів, актуалізація приватно-правової сфери, гармонізація з міжнародними стандартами, детальна регламентація процедур підтвердження чинності документів з урахуванням юридичних технологій їх здійснення.

Окрім іншого, удосконалено ряд визначень до наукових термінів, зокрема таких як: «підтвердження чинності документів»; «державна реєстрація нормативно-правових актів»; «легалізаційний акт».

Також набули подальшого розвитку вихідні засади розуміння такої загальнотеоретичної категорії як «правовідповідність», положення про легалізацію в приватно-правовій сфері, положення про роль перекладача, носія компетентної правосвідомості у сфері підтвердження чинності документів тощо.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях. Основні положення і висновки дисертації знайшли своє відображення в 5 статтях, опублікованих у наукових фахових періодичних виданнях з юридичних наук (одна з яких – у зарубіжному фаховому виданні), а також у 3 тезах доповідей на міжнародних (1 науковій та 2 науково-практичних) конференціях.

Структура та обсяг дисертації Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатка. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок, із них: анотація – 12 сторінок, основний текст – 206 сторінок, список використаних джерел містить 244 найменування і розміщений на 30 сторінках, додатки – на 2 сторінках.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки дослідження можуть використовуватися:

- у науково-дослідній роботі – для подальшого поглиблення знань про легалізацію як правову процедуру та сутність юридичних технологій у приватній і публічній сферах;
- у правотворчості – при модернізації чинного законодавства України в контексті питань підтвердження чинності документів та організації правовідповідного документообігу;
- у правозастосовній діяльності – під час здійснення процедур легалізації певних об'єктів спеціально вповноваженими суб'єктами;
- у навчальному процесі – при проведенні занять із навчальних дисциплін: «Загальнотеоретична юриспруденція», «Порівняльне правознавство»,

«Методологія юриспруденції», «Юридична техніка й технології», «Легалізація у правовій сфері», а також у процесі підготовки навчальної та навчально-методичної літератури із зазначених дисциплін.

Робота не містить авторських запозичень із інших досліджень, є самостійною оригінальною працею, написана грамотно, зрозумілою мовою з використанням усталеної юридичної наукової термінології, в чому виявляється достатньо високий рівень правової та дослідницької культури автора.

Автореферат відповідає змісту дисертації та оформлений відповідно до чинних вимог МОН України.

Разом із наявними здобутками дисертанта, що позитивно характеризують результати його наукової діяльності та підкреслюють як теоретико-методологічний, так і прикладний аспекти підготовлених висновків та пропозицій, мають місце й деякі змістовні огріхи, що потребують додаткового осмислення та надання автором певних роз'яснень у ході публічного захисту.

1. На сторінках роботи (с.85-102) приділено увагу характеристиці підтвердженню чинності документів (ПЧД) у публічній сфері з використанням елементів методу порівняння (с.86), де виокремлено особливості вказаної процедур у публічній і приватній сферах. Таке співставлення є дуже корисним у пізнавальному процесі і дозволяє точніше сформулювати уявлення щодо досліджуваного об'єкта. За основу порівняння у якості критеріїв співставлення взято зміст та мету ПЧД, в результаті чого виявлено певні відмінності. Вказано й форми ПЧД, в яких спостерігаємо спільні риси (с. 86).

Водночас, згідно теорії діяльності, окрім суб'єкта, мети та форми (про які йдеться у тексті) уявляється можливим виокремити також й інші структурні елементи людської діяльності – зміст (як конкретні дії), засоби, результат тощо.

Отже, у розвиток наступних дискусій та для уточнення наукової позиції здобувача рекомендується у ході публічного захисту надати відповідь

на запитання, що логічно виникає в процесі ознайомлення з науковим текстом: чи буде відрізнятися зміст діяльності з ПДЧ уповноважених суб'єктів в публічно-правовій та приватно-правовій сферах?

2. Потребує авторського уточнення розуміння негативних та позитивних процедур, що використовуються суб'єктами юридичної діяльності у зв'язку з реалізацією ними одного із видів легалізації (визнання чинності, дозвіл на певні дії тощо).

Як вказується у тексті дисертації (с.75) «...за допомогою позитивних юридичних технологій вбачається можливим формування якісних правотворчих ініціатив у сфері легалізації та інтерпретації правових актів...». За результатами застосування ряду технологічних правил, засобів юридичної техніки, суб'єктами легалізації видається позитивний правовий акт (наприклад, дозвіл). При цьому суб'єкт видання акту здійснює попередньо його перевірку на відповідність правилам логіки, мовним правилам, відповідність чинному законодавству тощо.

Водночас при застосуванні негативної процедури суб'єкт легалізації виконує фактично такі самі дії. У зв'язку з цим виникають дискусійні питання:

- Чим, окрім кінцевого результату (надання дозволу або скасування дозволу) відрізняються між собою негативні та позитивні процедури?

- Чи можна (окрім іншого) негативну процедуру вважати превентивним засобом серед юридичних технологій, що використовується на етапах підготовки проектів правових актів?

Пропонується у ході публічного захисту акцентувати на цих питаннях увагу з відповідною авторською аргументацією.

3. Дискусійною сприймається структура змісту підрозділу 1.2. Розділу першого дисертації, що присвячується висвітленню місця та ролі легалізації у процедурно-процесуальному механізмі.

Очевидним є, що автор дисертаційної роботи із захопленням працював над опануванням проблематики легалізації, а отже вийшов за межі

поставлених у вступній частині завдань, включивши до змісту підрозділу супутні результати власних наукових пошуків. Зокрема, у підрозділі міститься інформація про поняття, генезис легалізації, її види, завдання... Водночас недостатньо повно висвітлено позицію розуміння автором структури процедурно-процесуального механізму, складу його структурних елементів, на що необхідно звернути додатково увагу та врахувати у подальших дослідженнях.

4. Характеризуючи методологічні засади дослідження (підрозділ 1.1.) автором приділено увагу окремим принципам пізнання, застосування яких відіграє важливу роль в отриманні об'єктивних, науково обґрунтованих, зумовлених юридичною практикою результатів пізнавального процесу. Зокрема, справедливо наголошується на цінності таких принципів як міждисциплінарність, плюралізм, інтерсуб'єктивність, додатковість тощо.

Разом з цим стверджується думка (с. 36), що в публічній і приватній сферах у ході підтвердження чинності документів діють два протилежних принципа, походження яких пов'язуються в юриспруденції із домінуванням того чи іншого режиму правового регулювання: «... органи державної влади та їх посадові особи діють за принципом «дозволено все, що прямо визначено законом», натомість реалізація прав та інтересів в приватно-правовій сфері здійснюється за принципом «дозволено все, що прямо не заборонено законом».

У зв'язку з цим постає необхідність дати відповідь на запитання – яким чином зазначені принципи пов'язуються з характеристикою методологічних засад дослідження, якщо вони стосуються не наукової, а практичної сфери діяльності?

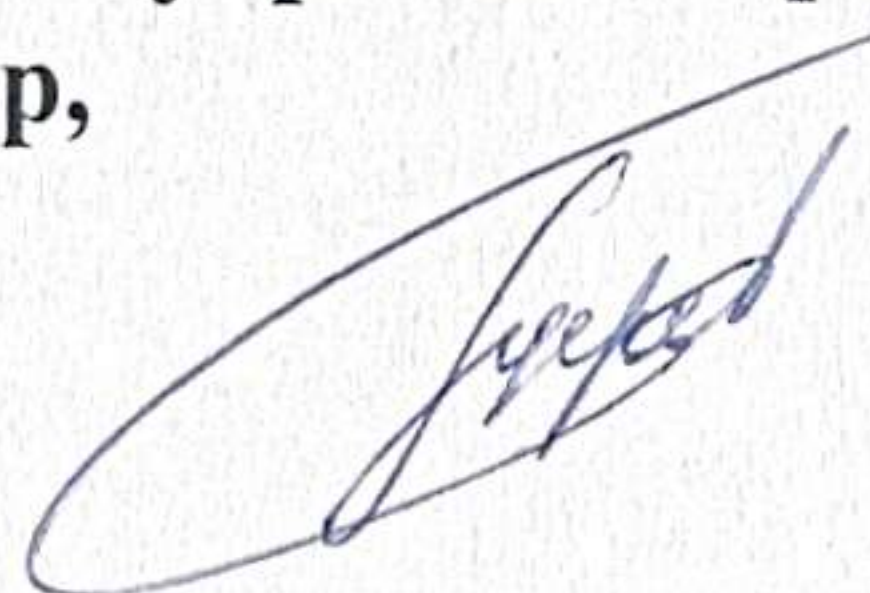
ВИСНОВОК

За актуальністю обраної теми, науковою новизною одержаних результатів, практичним значенням та оформленням дисертаційна робота «Юридичні технології підтвердження чинності документів у приватній та публічній сферах» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, що вирішує важливі наукові завдання, має

теоретичну і практичну значущість та характеризується науковою новизною. За сутністю і змістом дисертаційне дослідження відповідає науковій спеціальності, за якою здійснено науковий пошук, та вимогам, що висуваються чинним законодавством до кандидатських дисертацій. Робота також відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами), а її автор, **Чередник Роман Вікторович**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

провідний науковий співробітник відділення
організації наукової роботи здобувачів
вищої освіти відділу організації наукової
діяльності Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Станіслав ГУСАРЄВ

«08» серпня 2025 р.

Підпис Станіслава Гусарєва
Заступник начальника ВКЗ НАВС
капітан поліції *ДОВІ* **СВІСЛА КОЛЕСНИК**

ПОГОДЖЕНО:

Проректор Національної академії
внутрішніх справ

Олег ТАРАСЕНКО